

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Aprilis' 11kén, 1839.

15. szám.

Tartalom: Reminiscentiák 1837ről, (Árokalyi) 113. l. Brassói nyilatkozat az 1837ről i Reminiscentiákra nézve, 116. l. Mária Csiganeka, (000) 117. l.

Reminiscentiák 1837ről.

(Folytatás.)

Ritka fürdő hazánkban, hol annyi különböző elemek alkossák a' fürdői társaságot, mint Előpatakán. Erdély' három nemzetének 's itt minden rangfokozatokba tartozóknak gyűlhelye ez, maga a' hely is a' három nemzetek' földjének mintegy központján fekvén. De a' szomszéd Oláhországból is nem egy család keres itt jó vért, 's szenvedései után vigasztalást, kire nézve szinte igaz ama' közmondás: „a' ki egy farkast látott, minden farkast látott.“ A' bojárrok a' szellemi miveltség' alsó fokán többnyire mind hasonlók egymáshoz, 's az a' mi őket annyira hasonlókká teszi „hátramaradás az idő' szellemétől“ többnyire mindenik' egyformán korlátolt lévén szellemi tehetségeiben; 's náluk ismét igazolva látám azon tapasztalást: hogy egyedeknél mint nemzeteknél a' szellemi egyformaság a' halál' 's erkölcsi tespedés' állapotja, ellenben minél több oldaluvá válik a' szellemi erők' kiképzése, annál inkább növekszik az egyéni különbség, melly a' fokoként többre emelkedő haladással a' végetlenségig terjedhet. A' bojárrok másokkali közlekedése bizonyos társalkodási finomság' bélyegét is viseli, ez tagadhatlan, 's kivált az újabb korban némelyeken némi neveltség' máza is észrevehető, de házi körökben alattvalóikhoz itt is megtartják a' keleti kényuriságot, melly a' zsarnokságig terjedne, ha ott-

honi bátorságokat hazai törvényeink határok között nem tartanak. Megtörtént az itt nem réghiben, hogy a' bojár hűtlenséggel vádlott szakácsát halálra ítélvén, már éppen a' kivégzés' elő készülteivel foglalkozott, 's csak a' derék főbíró' komoly előterjesztései után hagyott fel kegyetlen szándékával.

Csakugyan az előpataki vendégek' többségét háromszéki nemesség' 's katonaság, 's azután a' brassói szászok teszik. A' nemesség nyílt, barátságos, őszinte, sok tekintetben üres a' fész' ragályától; ezért nem érezhető a' társasági különbség, 's a' karzatokat elválasztó falak itt is lehullanak. Csodálatos! fürdőkön a' legkülönbözőbb elemek is (p. o. olaj és víz) némileg össze olvadnak, 's a' polgári egyenlőség' szép eszméje, ha bár kevés időre, tetteleg életbe jő. Talán onnan van ez, hogy fürdőkön többnyire idegenek vagyunk, 's mint külföldökben az egy haza' gyermekei csak hamar barátokká egyesülnek, így a' távol honi vidékeken az idegenség' érzete kapcsává válik a' különböző érdekeknek is. Kielégítőbbnek inkább azokat találok, hogy a' közös szükségek' 's a' mindenekre egy formán mért testi szenvedések' közös érzete az illy helyeken darab időre elfelejteti a' születés', rang' 's szerencse' választékát. Azon köz haszonra buzgó forrás, mellyben minden szenvedő bajainak orvosságát véli feltalálni, a' czél, miért távol fészkeből kiki ide fárad, arra emlékeztetnek, hogy az emberek

közt egyenlően osztvák, ha nem is az örömek, 's élvezetek, de a' szenvedések bizonyosan — 's itt a' közös szerencsétlenségeknek, mellyeknek súlya alól egy halandó sincs feloldozva, közös érzete egy ellenmondhatlan argumentuma lesz annak, hogy az emberek isten 's természet előtt egyről egyig egyenlők. Nincsen ész olly párányi, 's szív annyira elfogúlt, melly magának ezt akaratlan is a' felébredtt józanság óráiban meg ne vallja. Innen van a' fürdőkön az a popularitas, összetartás, az a' tetsző fesztelenség, 's quasi egyenlőség. — Az előpataki társaság sok jelesbjének 's köztük az őszinte keblű M—r M—y urnak, egy derék székely matrona 's szép reményü nevendékeinek képeiket emlékem' tárába zárva most is becses kincs gyanánt viselem.

Vagyon az előpataki vendégek közt egy, kit minden év' nyarán Előpatakán találhatsz, nem valami szánakozásra méltó beteg, egy jó tagba szakadtt termet, élettől pezsgő arcokkal; a' vídamság' megtestesült szekrénye, örvendők- és buslakodóknál únalom kergető, szakasztott kép-mása a' Schakespeare' furfangos Skhylockjának, a' kiből minden kitelik a' mint szeszélyed kívánja, 's a' ki senkitől sem tagadja meg szolgálatját, legyen az nagy vagy kicsin; egy eredeti cosmopolitai lélek, az egész világé ő, és még is az egész világot édes önmagáért szereti ő. Ő veled, ha úgy tetszik, sétál, dohányozik, szekerezik, lovagol, vagy ha inkább akarod koczkázik; majd ismét kártyára fog, 's itt tetszésed szerint krajczárban, vagy aranyokban játszik. Ez Előpatakán első és utolsó, mondhatnám: az örökös vendég, 's a' vendégek közt is szíves örömmel fogadott vendég ő minden háznál 's minden időben. De valamint a' szónok magas tehetségeit csak a' szószékben tünteti ki, lássuk mi is a' mi Schylockunkat az ő saját elemében. A' mi halnak a' folyam' vize, éppen az néki az ő koczkázó asztalkája.

A' piacon egy asztalkát látsz, Apolló' jos-

néja' három lábasához hasonlított, táblájára egy czifra viaszas vászondarabot terítve, koczka alakú mezőkkel, mindenik mezőben rejtélyes kép figuráz, török, katona, kisasszony, 's a' t. alakzatokban. A' vászon' szélein minden pengő és nem pengő pénznemek ingerlik kíváncsiságodat. Az asztal mellett egy emberi alak görnyedez ülő helyzetben, fejét baljára támasztva, 's idő szakonként jobbjaival egész erejéből csenget. Tagjainak olykori nyugtalan feszengései arra mutatnak, hogy vár valakit. Emberi lény' közeledtével, mint mikor a' magnes az érczek' érintésére megmozdul, mintha titkos erő' hatását érezné, henyén veszteglő tagjai éledezni kezdenek. Öltözete is meglepő. Egy sok viszontagságokat kiállott mellértés kék kabát fedezi testének felső részét; kopott sötét szín nadrág, számos tortyokba szakadva térdeinél felette gondatlanul lóg derekáról. Mellénye nyári szövet tarkázva leszotyogó burnot cseppekkel, mellyet tetemes fogatokban tömven öblös orrlyukaiba, úgy látszik ezzel is nem henyélő velejét táplálgatja. Fejét arany sinorral szegett veres nyári sipka fedi, címeres bojtjal tetején, melly a' mint félkoponyára csapva jobb fülén megakad, egy Gall' tárába érdemes koponyát, 's egy Lavaternél is érdekes arcot láttat veled, mellyekből minden esetre ki syllabizálhatod azt, hogy a' ki előtted áll, az a' maga nemében arcz 's koponyajegyiehez méltó lelkületet hord verhenyeges bőre alatt. Feje 's arcza simább a' legszebb olasz dinnyénél, pofája körül akad meg csak egy tincs hófehér bokor, szakállát is hitsorsosi' szokása ellen csinason le beretváln. Szemei félig nyílt, 's félig hunyt állapotban a' nyereségre szánt pénzsummákon pihennek, mellyekkel mint csábító maszlaggal a' tapasztalatlant horgára keríti. 'S im' a' fényes, a' nap' sugarain kétszeresen ragyogó arany' varázs ereje nem véti el a' számított hatást, 's pillanatra népes játszó csoport környezi őt. Talpán áll ekkor az imént gé-

pelyileg veszteglő, minden ize csontja mozgásban van, henyélő nyelve, mint mikor a' csapon kiömlő gőz a' hajó' kerekeit megindítja, peregni kezd, csak ő beszél, az ő siket reketes hangjával, 's a' néző akaratlanul is reá rakja pénzét a' csalfa figurákra. Ha látnád őt, nyájas olvasó, minő egykedvűséggel húzza bé vásznáról a' nyereséget, vagy minő készséggel fizeti ki a' történetes veszteséket, azt hinnéd hogy ott a' játszó régi tartozását fizette le neki, 's itt hogy csak a' gondja alá bizott jószágot adta vissza tulajdonosának. „Ponamus meine Herren! egy arany tíz aranyat kap, 's egy krajczár tízet nyerend“ ezt kiáltja az alakos álmában és éber állapotjában, ezt ha reggeli imádsága után csengettyűvel össze harangozza a' játszó társaságot. És az ő csengettyűje' hangja is fizetve leend, mert ha 12 koczka figurái egyről egyig megrakatnak is, egyre tízet fizetvén, a' midőn csak egy nyerhet a' 12 közül, neki mindég nyereségül esik a' 11. 12. A' dolog' vége az, hogy az alakos jól beczepel, 's a' játékosok átkozva, nem orrukig látásukat, hanem a' mostoha szerencsét, vagy a' szerencsétlenül választott figurákat, eloszolnak, 's az alakos az ő philosophusi nyugalmával, az ő soha sem változó arcszínével 's kedélyével, szállására tipeg, útközben talán elmélkedvén arról, hogy „a' keresetnek nincs egy jövedelme sebb aranybányája a' világon az emberek' tudatlanságánál.“ Talán a' türelmes olvasó már keresztségben vett nevét is szeretné tudni ezen rejtélyes sajátságos lénynek? Ezt nem tartották kereszt víz alá, mert ez: Samu a' zsidó, az előpataki örökös vendég, a' fő kártyás, fő koczkás, fő bajzozó, ki a' csalásnak ezen bizonyosra számított mesterségét szeltemben úzi a' székelly földön, mindenütt hol az előljárók elnézik, 's a' bolondok gyámolítják.

Samunak más sajátságait sem hallgathatom el. Néki erényei is vagynak, mert Samu béketűrő mint minden zsidó. Ő czélkarikája a'

mások' elménczkedéseinek, akár vannak azok helyyöken akár nincsenek. Samu öreg, 's ránczai tisztetek, de azért gunytöviseit 's virágait mindenkinek szabad homlokára aggatni; ő olyan mint a' lágy föld, kifogja az ellene szórt nyilakat, 's aztán nyereséggel árulja el a' reá dobálóknak. Samu megnyugszik végzetében tudván, hogy a' vaksors' ütései alatt nincs egyében remény, csak a' szelid türésben: Samu tehát a' mindennapi arithmetiában is tudatlanokat jól megzsebelvén, nem tesz egyebet csak a' visszatorlás' jogát gyakorolja. Samu moraljának fő elve ez: a' mint ti fizettek nekem, én is úgy fizetek nektek. Ő metaphysica nélkül is tudja, hogy „semmitől semmi sem lesz.“ Ha Samu iskolába járt, 's ott eminentiával hallgatta volna az iskolai osztályokat, az mind más volna, de a' mint ő mondja, ő nincs sem hivatalra, sem nagy uraságra qualificalva, mig hát megérkeznek azon század, mellyben az emberek csupa gőzzel fognak ruházkodni, pompázni, 's gözeledelekkel 's italokkal táplálni magukat, addig biz' ő koczkázik. És én azt mondom: esze van értte Samunak ha megengedik, e' durvább korban esupán levegővel nem élhetni. Samunak mind ezen tulajdonaiért egy nevezetes kiváltsága van, az, hogy a' midőn minden más zsidó süvegel, Samu sipkáját senki előtt sem veszi le — ezért mit nem tenne 's mit nem tőrne el Samu, hogy a' 19ik században egy zsidónak már nem kell süvegelni? Ha ő megteszi, a' mit egy zsidó megtehet, illő hogy neki is legyenek szabadságai, mert a' kötelesség minden jog nélkül olly követelés, mire még a' béketűrő Samu is fejet vakarna. Adieu Samu! jó szerencsét kívánok a' további nyereséghez.

(Folytatása közelebből.)

Brassói nyilatkozat az 1837- li Reminiscentiákra nézve.

Azon vád, melylyel a' folyó évi Társalkodónak 10dik száma érdekli a' brassói evang. luth. hitvallást követőket, hogy t. i. a' görögök és oláhok a' kereskedésben nyomattatnak és korlátoltatnak, legjobb czáfolatot talál azon tettegységben, hogy itten ezen szász városban 21 szász és magyar kereskedő bólt mellett 38 görög-oláh kereskedő bólt létezik, ezen utolsók az egész nyereséges levantei élénk kereskedést bírják, és ennél fogva virágzó jólléttel dicsekszenek. Ezen kívül a' felhozott panasznak teljes alaptalanságát eléggé bizonyítja még egy 1837ik évben költ felső udvari határozat is.

Ugyan a' Társalkodó' ama' cikkelyében említett, csak mint egy három évek óta az itteni római cath. hitvallásuaknak egy részétől támasztott sérelmek azon kívánatot illetik, hogy egy catholica vallásu ifjabb tisztviselő, 13 idősőbb, a' rangban előtte levő evangelicus tisztviselőknél megsejtő félre tevésével kitüntetőleg a' tanács' keblébe felvétetessék, a' mi a' szász alkotmányon, és az abban kikötött választási szabadsággal ellenkezésben álló kívánatot, melyet a' szászok, erősen ragaszkodvák az ő, egy vallásbeli felekezethez is elsőseget nem engedő, s a' különböző vallásokra nézve geometriai arányt meg nem határozó alkotmányokhoz, egy kedvüleg nem teljesíthetnek.

Az e'beli differentiának megsejtése a' nem sokára leérkezendő fels. udv. határozattól váratik, de az minden esetre világos, hogy az evang. luth. vallást követők nem kívánják törvényes jogaiknak elsőségét vagy nagyobb kiterjedését, hanem csak alkotmányuk' nem érdemlett félretevésének és megsejtésének szegülnek ellene, még pedig annál inkább, holott részre hajlatlanságukat, melyet hivatalok' bétöltése' alkalmával mindenkor követtek, azon tettegység által

képesek békabizonyítani, hogy még az újabb időkben azon két catholicusok, a' kik akkor a' magistratusban voltak, de az óta meghaláloztak, az ide való közönség' szabad választása' útján az itteni jelesebb hivatalokra, u. m. városi és vidéki főbiróságra és politiadirectorságra emeltettek nevezetes szavazattöbbséggel minden ellenmondás nélkül, és átaljában véve minden hivatalok' bétöltése' alkalmával az alkalmas catholicusok mindég tekintetbe vétettek, de soha sem utasítottak vissza.

A' mi végtére a' lutheranusok' türelmetlenségét a' reformatusok eránt illeti, melylyel vádoltatnak; ezeket már több helyekkel ingyen megkínálták templómépítésre, de mind eddig eleget nem tehettek e'beli tulságoskodó követeléseiknek, mellyek annál feltünőbbek, holott sem ők magok, sem az evang. luth. vallásuak valamely más városban hasonló kedvezéssel eddig nem dicsekedtek, és az ő itteni istenházok éppen nem hajlandó a' lerokadáshoz, sőt legjobb karban van.

Nem különben megengedetett a' reformatu' ekklézsiá' e' városban és a' külvárosokban elszéledve lakó tagjainak, hogy az evang. luth. temetkező helyekre, még pedig a' közelebb esőkre éppen azon feltételek alatt temethessék halottjaikat, mellyek alatt temetkeznek magok az evangelicusok, és azon még ez előtt támadott vád, mi szerént egy család kénytelenített legyen utolsó kecskéjét eladni, hogy megholt gyermekének számára a' sírhelyt megfizethesse, szorosabb vizsgálat és kinyomozás után oklevelek szerént egészen alaptalannak találtatott.

Melly kevésbé illetheti az ide való evang. luth. hitvallásuakat a' türelmetlenség' vádja, ezt bizonyítják részint a' fels. tartományi főkor-mányszék' eleibe terjesztett jelentések a' végett, hogy ingyen engedessék hely a' reform. templom' építésére, részint azon körülmény, melly szerént az itteni reform. egyház' létezése előtt a'

minden esztendőben négyszer úrvacsorája' kiosztása végett hitsorsosaihoz ide küldött reform. lelkészeknek ezen vallásos cselekedet' végbevételére mindenkor legnagyobb készséggel egy evang. lutheranum templom által engedtetett, és sem oratoriumjok' megvásárlásakor senki akadályt nekik utjokba nem gördített, és eszébe sem jutott valakinek, hogy gátolja valamelly városbani háznak megvásárlását a' czélozott templomépítésre.

Éppen olly kevésbé érheti az itteni evang. lutheranusokat az előrebocsátottak szerént a' vándolás a' temetkező helyekre nézve, mellyek a' bizonnyított szegénység mellett egészen ingyen adattatnak, mert a' már átengedetett egyenlő jognál többet egy igazságos érzetű ember sem kívánhat, a' ki még is cselekszi, önmagára ítéletet mond.

Végezetre eliheti amaz útazási vázlatok' szelemdús és kedélyes írója, hogy könnyű feladat lett volna, őt egészen meggyőzni az itteni evang. lutheranusok ellen felhozott vádaknak a' laptalanságáról, ha a' t. író eszébe juttatva amaz esmeretes arany szabályt: „audiatur et altera pars,“ a' helyett, hogy csupán egy oldalú gyűlöletes sugallásokat hallgasson ki, és azokat tovább terjessze, nem sajnálotta volna a' fáradságot, ezen tekintetben szorosabb nyomozásokat tenni vagy tétetni. — Brassó martius' 20-dikán 1839.

Mária Csiganeka.

Csak most esti hat óra, 's már hosszú sor-kocsi áll Szent Pétervárt a' nagy császári színház' kapuja előtt. Kocsisok, hosszú szakállakkal, a' színház' piacza' közepén égő nagy tűz körül tanyázzák, olykor olykor öszve csapják tenyereiket, hogy magokat melegessék. Két fiatal tiszt, a' császári testőrségből, kiugrik egy

könnyű droskéból, inasaira veti meleg köpenyeit, és sebes léptekkel halad át a' peristyulumon.

Egyik' arczvonásiban erős felindulás' jelensége uralkodik.

„De ugyan, Feodor,“ kérdi tőle kísérő társa, „miért keltél fel olly hamar asztaltól, 's hurcoltál engemet ide? Valóban, ha szeretetem irántad nem volna olly nagy . . .“

„Ma nem kapunk helyet.“

„No 's, mi gondunk azzal?“

„De nekem van gondom azzal!“

„Ah igaz! most világosul fel előttem, a' szép Mária énekel ma estve . . .“

A' két tiszt, ki e'képpen beszélé, herczeg Pugacsin Feodor és gróf Sbrogoff Iván vala; mind kettő kapitány ugyan azon testőrezredben, 's ifjuságok' korszakából, midőn mind ketten oskolabajtársak valának, eredő szíves barátság nál fogva egymáshoz kapcsolódva. Pugacsin és Sbrogoff sokáig a' két legvidámabb és szeretetre méltóbb ifjaknak tartattak a' szent pétervári magasabb társas körökben. De Feodor' caractere egyszerre megváltozott; komoly és mélyelmű lett, 's lényének e' változása behatással volt barátjára Sbrogoffra is. A' változás' igaz oka titok vala, mellyet csak ők ketten tudtak. Feodor szenvedélyesen szereté az énekesnő Mária-t.

Mária nem tartozék ama' művésznők közé, kiket Francia- vagy Olaszhon küldött Oroszországba, 's kiknek trilláit és coloraturjait a' császári színház' igazgatója arannyal gazdagon fizeti. Mária legelső tanulását a' sz. pétervári hangászati conservatoriumban kapta; üdős szakában amaz intézet' tanulónőji rendszerint csak a' karénekesnőségig juthattak fel, a' nagyobb szerepek kizárólag idegen énekesnőknek adatván; Mária Csiganeka vala a' legelső orosz prima donna. Élettörténete alkalmasint különös.

Az öreg herczeg Pugacsin, a' Feodor herczeg' nagybátyja uralkodójának sokáig követje vala Florenczben. Csupán a' hangászatnak élt. Egykor meglátogatván egyik jószágát, melly Oroszország' délszaki részében fekütt, a' paransztnők között, kik estve a' falu' nyílt terén tánczoltak, észre vön egy még nagyon fiatal leánykát, kinek eleven kedves arczvonásai, valamint a' kellem, melylyel tánczola, feltűnének nékie.

A' leánya énekelni kezdé 's az öreg, finom műkedvellő, ki Olaszország' minden nagy énekesnőit hallotta volt, töstént megismerte, milly dücső hanggal bír: — Magán kívül örömében a' kincs miatt, mellyre illy véletlen talált, az öreg Pugacsin fiatal rabnőjét magával vivé a' czár' lakvárosába, 's ott bémutatta a' császári conservatorium' igazgatójának. Felvéteték a' tanulónők' közé, de Pugacsin csak azon feltétel alatt egyezett meg abban, hogy a' leánya ne legyen a' császár' tulajdona, mint minden más társnője, ki hozzája hasonlólag rabszolgák' leánya vala, hanem valamint eddig övé volt, úgy ezután is az maradjon. A' conservatorium' igazgatója megígérte ezt a' herczegnek, miután előbb legkegyelmeseb urának, I. Pál császárnak az iránti parancsát vette.

Két évvel azután Mária a' legbajosabb szerepekben lépék fel. Enthiasmust gerjeszte, 's az öreg Pugacsin a' legnagyobb gyönyör érzetekben úsza. Máriát a' közönség annál örömostebb üdvezlé, mivel hona' leánya vala, 's legelső, ki felszabadítá az oroszokat, lerázni nyakukról azon jármat, melly nekik már rég óta terhökre vala — az idegen talentumok' jármát. Mária bálványistennője vala mindeneknek, a' legfelsőbb mint a' legalsóbb rendűeknek. Az alsó néposztálybeli emberek meglehetősen erős kitéttel fejezték ki bámulásukat az énekesnő iránt; ők tudniillik így nevezék ötét: Mária

Csiganeka, az az Mária a' czigánynő, melly nálók egyértelmű a' varázs nővel.

Mária szép vala, 's így nem volt imádók' hijával, mindnyájokat elutasította. Maga a' rágalom sem merészkedett jó hírnevét érinteni.

Nagyon megvonúlva élt, szorgalommal tanult, 's csak ura' az öreg Pugacsin' látogatásait fogadta el. Több ízben kérte ezt a' leggyöngédebb módon, engedné meg nékie magát a' rabnőségtől megváltani, de ez soha sem egyezett meg abban, hogy ő megszűnjék, tulajdona lenni, noha úgy szerette mint saját leányát, nem azért, mintha talentuma után, mire törvény által fel vala jogosítva, legkisebb pénzbeli hasznot is kapott volna, sőt ellenben nem csak nékie hagyta mindent, mit művészége által szerze, hanem azon feljül gyakran gazdagon meg is ajándékozta, hanem, mert ha Mária szabad volt volna, úgy kevesebb fesztelenséggel kellett volna iránta viseltetnie, 's nem látogathatta volna meg őt mindenkor mikor önmagának tetszett. Mig Mária, ez a' Mária, kit mindenki bámult, tulajdona vala, legteljes értelmében a' szónak, addig övé volt annak dücső hangja is, övé annak egész művészége. Mondhatá nékie: „énekelj,“ és ő énekle: „játsszodj nekem egy dalt a' pianon,“ 's ő engedelmeskedék. Nem vala kába, önként illy drága kincsről lemondani! Némellyek megmérhetetlen summákon legszebb lovakat szerzenek magoknak, mások drágaságokat, ismét mások márványkittette, aranyragyogásu palotákat; nékie pedig tettzett egy énekesnőt szerezni! Csakugyan megígérte, hogy véghagyományában szabaddá teendi.

A' viszony, mellyben Pugacsin rabnőjéhez állá, gonosz nyelveknek semmi anyagot sem nyújta; mert az egész világ pontosan ismeré azt 's tudá, honnan ered. Mária csupán művészetének éle, gyönyört egyébben semmiben sem lelt. És még sem volt olly természetű, hogy a' leghevesebb szenvedélyre képes

ne volt volna, de valahányszor szerelemről gondolkodott, mind annyiszor a' legkeserűbb gondolatok tolakodtak rája. Hiszen nem vala szabad, hiszen lelke, teste, akaratja, érzeményi nem valának az ő sajátai, hanem ura' tulajdonai. 'S ő egy nemes érzést is, millyen például a' szerelem, nem tudá másképpen gondolni, hanem csak úgy mint szabadot és egészen bilincstelen. Igazán szerencsétlennek érzette magát, midőn e' gondolatokon csüggött, elpirúlt öngyalázatán, és akaratlanul könnyek teltek el szemeit. — Jó könyvek és hosszas társalkodása Pugacsinnal, ki nagyon tanult és tapasztalt férfi vala, kiművelték őt és magasb fokra emelték, szakadatlan foglalkozása a' művészettel dücső lélekhajlamit kifejtette 's alacson származatából benne semmi sem marada fenn egyéb, hanem talán eltasztó bátortalanság, de melly valóban a' nemes büszkeséghez is nem kevésbé hasonlíta. Huszszor is elhatározta magában, Pál császárnak, ki irántai jó akaratjának itt ott bizonyítványait adta, lábaihoz borúlni, 's felszabadítását uralkodói kegyelmétől esdekeln; de félelme, hogy az öreg Pugacsint megszorítaná, eltartóztatta attól, nem feledé a' sok jótéteményeket, mellyekkel az hozzája viseltetett, 's annyira becsülé, hogy még öregségi szeszélyeinek sem kívánt ellenök szegülni.

Feodor, a' fiatal testőrkapitány, hála nagybátyja' védségének, bé vala mutatva Máriának 's nála néha látogatásokat tön. De Feodor a' legelső naptól fogva, mellyben őt Mária látá, nem tetszék ennek, Mária rája szállítá át minden gyűlölségét, mellyet önelnyomatása miatt érze, az öreg Pugacsin' jó szívü gondosága lefegyverzé őt, de Feodorban csak a' megtestesült zsarnokságot látá, melly önbüszkeségét fellázasztá. Feodor irántai szerelméről beszéle nékie, 's Mária' gyanúja azt hívé, Feodor rája akarja tolni szerelmét. Feodor' kérései Mária előtt parancsoknak, könnyei fe-

nyegetőzéseknak tetszettek, 's ő, ki Máriát lángolva szereté, ebben olly idegenülést támasztott maga iránt, hogy Mária kéré-jóltevőjét, tagadja meg unokaöccsétől ama' házba bélépést, mellyben ő lakik.

És Feodor még is olly szívesen szereté Máriát, ennek keménysége, barátságatlansága nem idegenítheté el őtet, 's megvetett szenvedélye a' leggondatlanabb lépésekre vezérlé vala, ha Sbrogoff, mint barátja, legbuzgóbb részvétellel mellette nem állt, és minden lépéseire nem vigyázott volna. De Sbrogoff süketlenül iparkodék őtet játék, vadászat, vagy társalkodás által szórakozottá tenni 's pillantásait az orosz nemesség' legszebb dámáira fordítani, a' leggazdagabb hercegek' egyikének örököse megvetett szeretője marada egy rabszolgaságbeli énekesnőnek, 's a' fellegek homlokáról csak akkor tűnének el, mikor annak neve a' színházi levélen ígéretet tön nékie, hogy estve ékeiben és művészége' egész fényében látni fogja azt. Illy estéken számlálgatta a' perczeket a' színházba menetel idejéig, és semmi sem birhatta volna a' világon arra, hogy az operát elmulassa.

Azon estén, mellyen beszélyünk kezdődik, legelőször adának egy mozarti operát, melly orosz nyelvre által vala téve 's Mária éneklé a' fő szerepet. Minden páholyok rakvák valának, dámák csillámló öltözetekben, 's urak aranyval himzett udvari köntösökben, vagy gazdag egyenruhákban minden páholyokból kíváncsilag hallgattak az eddig nem ismert zenére, mig földszint középosztálybeli emberek és öreg kereskedők, még hosszú szakállakkal, tolongtak egymáson. Midőn az előfüggöny lebecsátaték, Máriát elragadtatással hívák ki; de soha sem is énekelt volt szebben; az öreg Pugacsin kéjtengerben uszott, 's Feodor, egy szegletpáholyban, a' proscenium' közelében egy pillantatját sem fordítá el róla. Midőn Mária kilépek, a' közönségnek megköszönni, felkeresé an-

nak pillantatit; Mária észre vevé őt, 's egy másod perczig áthatva tekintte rája, de tekintében olly sok megvető, olly sok bosszankodás fekvék, hogy Feodor nem tudá azt kiállani. Egész bosszuja fekvék abban egy rabnőnek, ki, királynő pillantatig, királyi széke' magasságáról tekintete' villámával sujtá le azt, kit maga elnyomójának tartá.

Játék után Mária midőn szánjába fellépék, hogy haza menjen, az operaház' portaleja mellett egy férfit láta állani, ki egyik kezét erősen szívéhez nyomá, másikat esengőleg feléje felemelé. Feodor vala.

Feodort még azon éjjel hamar felkölték; nagybátyját, az öreg herceget hirtelen szélütés éré 's haldoklék. Ő sietett annak ágyához, de későn érkezék oda, bátyja megszűnt volt már élni. A' haláltól meglepetvén, nem csinált semmi véghagyományt, 's így Feodor vala egyetlen egy örököse.

Néhány napok múlva, mellyek egészen az atyai barátjáérti gyásznak valának szentelvék, Feodor sieté Mária'hoz. Ez hideg és elhatározott vala iránta mint mindég. Az új viszony, mellyben Feodorhoz álla, ki most örökülésénél fogva, ura lett, semmit sem változtatott az iránti érzésében; gyűlölte őt mint ezelőtt. Az ifju tiszt szerelemről akart nékie szólni, de ő annak száját e' szavakkal zárá bé: „Én Önnek rabnője vagyok Uram, de soha sem leszek Önnek.....“

„Mária!“ kiálta Feodor szemrehányásos hangon.

„Ha Ön nékem azon tiszteletet ajánlaná is hogy fenséges nevét hordozzam,“ folytatá Mária, „azt is vonakodnám elfogadni. Hasztalan lenne tehát, ha Ön tovább is tolakodnék rám.“

Ezt olly nyugodtan, olly hidegen, és olly elhatározott hangon mondá, hogy Feodor csaknem örült lett miatta. Sirt, földön fetrengett és csókolta az énekesnő' lábait. Mária'ban szánakodás gerjede iránta; megfogá kezét, 's mondá nékie szeliden: „Legyen férfit Uram, miért szomorítja magát ilyen képpen? Hiszen én Önt nem gyűlölöm, csak nyíltan megvallom, hogy Önt nem szeretem, Önt soha sem szeretendem.“

Mária' szelid szavai még inkább sebzették őt mint keménysége. Által látá, hogy az soha sem fog kívánatira hajlani; szégyelte hogy kegyéért hasztalanul törekvék, és repüle közeléből.

Ettől fogva a' szenvedélynek más crise töre ki Feodorban. Kétségbecsése dühösséggé változott által és bosszút szomjuzott.

Egy reggel beszélék egész Péterváratt, a' szép Mária, a' varázsnő, a' tündérnő eltűnt; egyszersmind megtudák, hogy Pugacsin Feodor a' császártól Franciaországba utazásra szabadságot kért és nyert. E' két hír nagy figyelmet gerjesztett, kimerítették mindenféle gyánításokat, és végre nagyon természetesnek találák, hogy Mária, Feodorba szeretvén, vele Franciaországba utazott, gyengeségét azok' szemei elől elrejtendő, kik erényét olly igen bámulták. A' Mária' eltűnté' és Feodor' utazása' históriája tizennégy nap alatt rendre megkerülte Szent Pétervárnak minden esti társaságait. De az ember mindent elfelejt, még a' nőrablásokat is; aztán nem sokára egy francia tánczosnő érkezék meg, ki minden ifjak' fejét megzavará. Mi vala természetesb, minthogy a' tánczosnő miatt elfelejték az énekesnőt?

(Vége közelebből.)

000.